

โดย พศ. ดร.สุภาวณี จิวะสุวรรณ

- กรรมการในคณะกรรมการศูนย์ติดตามมาตรฐานการสอบบัญชีระหว่างประเทศ สภาวิชาชีพบัญชี
- อาจารย์ประจำภาควิชาบัญชี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การพิจารณารับงานสอบบัญชี ของกิจการที่มีสินทรัพย์ดิจิทัล

ทุกวันนี้หลายคนหันมาสนใจลงทุนในสินทรัพย์ดิจิทัลกันมากขึ้น โดยหลายบัญชีผู้ใช้งานสินทรัพย์ดิจิทัลนั้นกระทำในนามนิติบุคคล จึงส่งผลให้ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต (ผู้สอบบัญชี) เกิดการตื่นตัวและเร่งพัฒนาความรู้เกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง งานสำคัญของผู้สอบบัญชีเริ่มต้นจากการพิจารณาความเหมาะสมในการรับงานสอบบัญชีในกิจการที่มีรายการค้าที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ดิจิทัล โดยต้องประเมินทั้งตนเอง (สำนักงาน) และลูกค้าในเบื้องต้นก่อนการตัดสินใจรับงาน ทั้งนี้ ผู้สอบบัญชี

ต้องเข้าใจก่อนว่า กิจการที่มีรายการค้าที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ดิจิทัลที่กำลังพิจารณาจะรับตรวจสอบนั้น จัดอยู่ในประเภทของกิจการที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ดิจิทัลประเภทใด เช่น เป็นกิจการที่ถือ Cryptocurrency หรือ กิจการที่ถือ หรือ ออก Token หรือ กิจการที่เป็น Broker-Trader หรือ Exchange หรือ กิจการที่ทำการขุดเหรียญคริปโท (Mining) เนื่องจากแต่ละประเภทของกิจการก็จะมี ความเสี่ยงที่แตกต่างกัน และส่งผลทำให้วิธีการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชี จะเลือกใช้เพื่อตอบสนองต่อความเสี่ยงก็ต้องแตกต่างกันไป

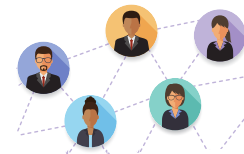
ประเด็นที่ควรครอบคลุมในการประเมินว่า สำนักงานสอบบัญชีมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และทรัพยากร เพียงพอเพื่อที่จะรับงานตรวจสอบกิจการที่มีรายการค้าที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ดิจิทัลหรือไม่ ประกอบด้วย

พิจารณาว่า ผู้สอบบัญชีและกลุ่ม ผู้ปฏิบัติงานตรวจสอบมีความรู้ เกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล หรือสามารถ หาความรู้ที่จำเป็นเกี่ยวกับการตรวจสอบ สินทรัพย์ดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พิจารณาว่า ผู้สอบบัญชีและกลุ่ม ผู้ปฏิบัติงานตรวจสอบมีประสบการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับข้อกำหนดด้าน กฎระเบียบ หรือด้านการรายงาน เกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล หรือสามารถ หาความรู้ความสามารถที่จำเป็นได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

พิจารณาว่า สำนักงานสอบบัญชี มีบุคลากรที่เพียงพอและมีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล ที่จำเป็นสำหรับงานตรวจสอบ

ว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญอื่นมาช่วยสำหรับการตรวจสอบกิจการที่มีรายการค้า ที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ดิจิทัล ตามที่ระบุไว้ในมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 620 เรื่อง การใช้ผลงานของ ผู้เชี่ยวชาญของผู้สอบบัญชี (ถ้าจำเป็น)

พิจารณาเรื่องบุคคลที่มีคุณสมบัติ ที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ดิจิทัล เพื่อสอบทานคุณภาพงาน (หากจำเป็น)

พิจารณาว่า สำนักงานสอบบัญชี สามารถดำเนินการตรวจสอบกิจการ ที่มีรายการค้าที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ ดิจิทัลให้เสร็จสิ้นภายในกำหนดเวลา

นอกจากผู้สอบบัญชีต้องประเมินตนเองแล้ว ผู้สอบบัญชียังจำเป็นต้องประเมินลูกค้าด้วย โดยพิจารณาว่า ผู้บริหารของกิจการที่มีรายการค้าที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ดิจิทัล มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบ กระบวนการ และการควบคุมภายในที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ดิจิทัลเพียงพอหรือไม่ ตัวอย่างประเด็นที่ผู้สอบบัญชีควรให้ความสนใจในช่วงการพิจารณารับงานสอบบัญชี ได้แก่

ผู้บริหารมีประสบการณ์ในระบบนิเวศของสินทรัพย์ดิจิทัล เพื่อให้สามารถระบุความเสี่ยงที่เป็นลักษณะเฉพาะของระบบดังกล่าว รวมทั้งออกแบบและดำเนินการควบคุมภายในเพื่อตอบสนองต่อความเสี่ยงเหล่านั้น (เช่น ความเสี่ยงเกี่ยวกับการเก็บรักษา Private Key รายการและการเปิดเผยเกี่ยวกับกิจการหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกัน หรือความเสี่ยงในการทุจริต) หรือไม่

ผู้บริหารเข้าใจสภาพแวดล้อมของกฎระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องหรือไม่ ซึ่งรวมถึงกฎหมายหรือข้อบังคับที่ยังคงมีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว

ผู้บริหาร (ก) จัดทำบัญชีหรือบันทึกขึ้นต่างหากสำหรับธุรกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือ (ข) ใช้รายการหรือบันทึกที่ทำขึ้นโดย บล็อกเชน หรือจากใบสรุปที่บุคคลที่ 3 เป็นผู้จัดทำขึ้นเท่านั้น หากเป็นกรณีหลัง ผู้สอบบัญชีอาจต้องทำความเข้าใจต่อว่า ผู้บริหารมีกระบวนการและการควบคุมอย่างไรเกี่ยวกับคุณภาพของข้อมูลที่ได้รับ

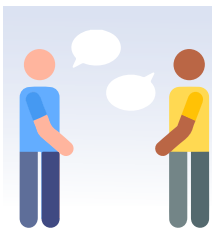

ในกรณีที่ผู้บริหารไม่มีความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่เพียงพอ ผู้บริหารว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญ หรือที่ปรึกษาอื่นเพื่อดูแลสินทรัพย์ดิจิทัล หรือที่ปรึกษาด้านบัญชี (เช่น ที่ปรึกษาด้านกฎหมายผู้เชี่ยวชาญด้านไอที ซึ่งรวมถึงผู้เชี่ยวชาญด้านการเข้ารหัส (Cryptography) หรือด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์) หรือไม่ และมีการสอบทานงานของผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นหรือไม่

ผู้บริหารเข้าใจมาตรฐานการรายงานทางการเงินที่เหมาะสมสำหรับธุรกรรมที่เกี่ยวข้องหรือไม่

นอกจากนี้ ผู้สอบบัญชียังจำเป็นต้องพิจารณาความซื่อสัตย์สุจริตของผู้บริหารและกลยุทธ์ทางธุรกิจโดยรวม ตัวอย่างวิธีการที่ใช้สำหรับพิจารณาเรื่องดังกล่าวอาจประกอบด้วย

สอบถามผู้บริหารเพื่อทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ทางธุรกิจเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัลในปัจจุบันและที่คาดหวังในอนาคตของกิจการ

สอบถามผู้บริหารเพื่อทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมการควบคุม รวมทั้งปรัชญาของผู้บริหาร รูปแบบการดำเนินงาน และระดับความอดทนต่อความเสี่ยง เพื่อให้เข้าใจถึงการประเมินความเสี่ยงของกิจการเกี่ยวกับสินทรัพย์ดิจิทัล

สอบถามผู้บริหารเพื่อทำความเข้าใจลักษณะการถือหรือความตั้งใจที่จะถือสินทรัพย์ดิจิทัล รวมทั้งความมีนัยสำคัญของสินทรัพย์ดิจิทัลดังกล่าว

สอบถามผู้บริหารเพื่อให้เข้าใจนโยบายและวิธีปฏิบัติในการรับลูกค้าใหม่หรือในการเข้าทำรายการกับผู้เล่นรายอื่นในระบบนิเวศของสินทรัพย์ดิจิทัล ซึ่งอาจรวมถึงขั้นตอนการทำ KYC (Know Your Client) ขั้นตอนการพิจารณาเรื่องการฟอกเงินหรือการตรวจสอบพิเศษเพื่อทำความเข้าใจตัวตนของลูกค้า ซึ่งกระบวนการนี้จะทำให้ผู้สอบบัญชีเข้าใจถึงกระบวนการระบุบุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกันได้ด้วย

สอบถามผู้บริหารเพื่อทำความเข้าใจกระบวนการภายหลังจากการรับลูกค้าใหม่หรือการเข้าทำธุรกรรมกับลูกค้าใหม่เพื่อติดตามดูแลรายการที่อาจผิดกฎหมายหรือน่าสงสัย

สอบถามผู้บริหารเพื่อทำความเข้าใจกฎหมายหรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับรายการสินทรัพย์ดิจิทัล ซึ่งรวมถึงข้อกำหนดของประเทศอื่น การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและกระบวนการของผู้บริหารในการติดตามการปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับ

สอบถามผู้บริหารเกี่ยวกับรายงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับที่จัดทำโดยบุคคลที่ 3 หรือเอกสารเกี่ยวกับกระบวนการที่กิจการจัดทำขึ้นเพื่อการปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ผู้สอบบัญชีอาจสอบถามได้ว่าได้มีการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบและข้อบังคับเหล่านั้นหรือไม่

สอบถามผู้บริหารเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและวิธีปฏิบัติ รวมทั้งขั้นตอนการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับการประเมินสินทรัพย์ดิจิทัลที่จะเข้าทำรายการค้าด้วย

สอบถามผู้บริหารเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและวิธีปฏิบัติในการระบุบุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกันและรายการที่เกี่ยวข้องเหล่านั้น เนื่องจากลักษณะของ Blockchain ซึ่งไม่สามารถแสดงตัวตนของผู้ทำรายการแต่ละคนอย่างชัดเจน จึงมีความเสี่ยงที่ผู้สอบบัญชีจะไม่สามารถระบุและเปิดเผยรายการกับบุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกันได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งความเสี่ยงในการทุจริต เช่น การทำธุรกรรมกับบุคคลหรือกิจการที่เกี่ยวข้องกันเพื่อให้ยอดขายของกิจการสูงขึ้น

สอบถามผู้บริหารเพื่อทำความเข้าใจว่ากิจการใช้บุคคลที่ 3 เช่น ผู้ดูแลรักษาสินทรัพย์ (Custodian) หรือ ตลาดแลกเปลี่ยน (Exchange) หรือไม่ และมีรายงาน ที่ให้ความเชื่อมั่นต่อการควบคุมขององค์กรที่ให้บริการ หรือไม่ หากบริการขององค์กรที่ให้บริการมีความเกี่ยวข้อง กับการตรวจสอบงบการเงินของกิจการ จะเป็นการเหมาะสม ที่จะต้องเข้าใจกระบวนการและการควบคุมของผู้บริหาร ที่นอกเหนือจากการขอและประเมินรายงานที่ให้ความเชื่อมั่น ที่ได้จากองค์กรที่ให้บริการ หากมีโอกาสน้อยที่จะ มีรายงานดังกล่าว ผู้สอบบัญชีควรสอบถามผู้บริหาร เกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นทางเลือกที่สามารถทำได้ เพื่อได้รับความเชื่อมั่นต่อการควบคุมขององค์กร ที่ให้บริการ

สำหรับกิจการที่อาจลงทุนใน ICO ผู้สอบบัญชี ควรทำความเข้าใจกระบวนการของผู้บริหาร ในการประเมินว่าสินทรัพย์ดิจิทัลถือเป็นหลักทรัพย์ หรือไม่ ซึ่งรวมถึงการใช้ผู้เชี่ยวชาญของผู้บริหาร การศึกษารายละเอียดของกิจการคู่ค้า เหตุผลของ การลงทุนใน ICO และวัตถุประสงค์ทางธุรกิจของคู่ค้า ในการเสนอขายเหรียญ

ในกรณีที่กิจการได้ทำการหรือวางแผนที่จะเสนอ ขายเหรียญ (Initial Coin offerings: ICO) ผู้สอบบัญชี ควรทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการเสนอขาย และประเมินความสามารถและกระบวนการที่ใช้ ในการระบุ ติดตาม และปฏิบัติตามกฎหมายหรือ ข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง โดยอาจพิจารณาจากการสอบถาม ที่ปรึกษาทางกฎหมายและตรวจสอบเอกสารหรือจดหมาย โต้ตอบที่เกี่ยวข้องด้วยก็ได้

พิจารณาข้อมูลที่ขัดแย้ง (ซึ่งอาจได้จากการค้นหา ในสื่อต่าง ๆ และจากแหล่งอื่น) ซึ่งรวมถึงข้อมูลที่ได้รับ จากการตรวจสอบภูมิหลังของผู้บริหารและประเด็นอื่นที่ ชี้ว่าผู้บริหารอาจไม่มีศีลธรรม

นอกจากนี้ ผู้สอบบัญชียังต้องทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับกระบวนการและการควบคุม ซึ่งรวมถึงเทคโนโลยี สารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับสินทรัพย์ดิจิทัลด้วย ซึ่งจะนำเสนอ TFAC Newsletter ในฉบับถัดไป

ข้อมูลอ้างอิง

The Association of International Certified Professional Accountants. (2019). Accounting for and Auditing of Digital Assets.

<https://www.aicpa.org/resources/download/accounting-for-and-auditing-of-digital-assets-practice-aid-pdf>

สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2565). การเสวนาภาพรวมการตรวจสอบงบการเงินที่มีสินทรัพย์ดิจิทัล กรุงเทพมหานคร.

<https://www.facebook.com/TFAC.FAMILY/videos/398440355088292>